

BACHTIN

JSB_SLAV55
#2

Michail Michajlovič BACHTIN

- 1895–1975
- literární teoretik, historik a filosof
- zabýval se zejména románem
- *Diskurs románu*
- *Problematika Dostojevského děl*
- *Francois Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*
- výrazně ovlivnil literární a kulturní studia, lingvistiku i filosofii románu

Epos a román (1941)

- román má PARODICKÝ VZTAH k jiným žánrům (stojí mimo žánry)
- romanizace žánrů
- román VS epos
  - nedokončený X ukončený
  - kontaktní X nekontaktní
  - aktuální X vzdálený
  - nejednoznačnost X hotový světonázor
- “Román, to jest tvárnost sama o sobě.”

Promluva v románu (1934–1935)

- kritika stylistiky: Současná stylistika neumí uchopit **POLYFONNÍ ROMÁNOVOU PROMLUVU**
- DIALOGIČNOST - hlavní stylový rys r.
  - Rabelais, Cervantes, Dostojevskij
- B. zkoumá v románu nově:
  - ideje (zkoušky / vývoje / výchovy)
  - typologii postav (pikaro, prostřáček, blázen)
  - encyklopedičnost
  - kritičnost
  - obraznost
- Jazyk r. není jen nástrojem, ale i předmětem zobrazení.

Čas a chronotop (1937–1938, 1973)

- Chronotop = “bytostný souvztah osvojených časových a prostorových relací”
- jde o žánrotvornou kategorii umisťující člověka do literárního univerza
- typologie r. chronotopů
  - ch. řeckého románu
  - ch. mravoličně-dobrodružného románu (Apuleius, Petronius)
  - ch. pikareskního a dobrodružného románu
  - ch. biografického románu

Problém obsahu, materiálu a formy (1924)

- odmítnutí materiální estetiky VS vnímání díla ve vztahu ke světu
- dílo není Z MATERIE, ale V MATERIÍ
- autor = důležitý estetický činitel
  - aktivní hodnotový postoj k obsahu díla
  - tvůrce nalézá v uměleckém díle sám sebe
- vnímatel (čtenář) = také se podílí na spoluutváření formy
- FORMA
  - tvořivý charakter
  - její funkcí je završovat obsah (izolovat jej a zároveň vztahovat k přírodě, světu atd.)

Obecné postuláty Bachtinova myšlení

- umělecké dílo NENÍ
  - hotové
  - uzavřené
  - inertní
- umělecké dílo JE
  - neustále v procesu vzniku
  - v dialogickém vztahu k jiným strukturám
- STRUKTURA um. díla je DYNAMICKÁ (vs strukturalismus: statická)

- VYZDVIŽENÍ TVŮRCE vs formalismus a sociologické teorie
- vývoj je neustálý
  - tvůrce i vnímatel
  - sled neopakovatelných komunikačních aktů
  - vývoj tvůrčího vědomí tvůrce i čtenáře
  - = neustále se obrozující smysl děl

HLAS

- vychází z vypravěčských teorií typu *point of view*
- nahrazuje pojem “hlediska” (POV)
- důraz na orální ráz (promluvy, světonázoru)
- hlasy = polyfonní struktura
  - navazuje na ně intertextovost a pojetí textu jako dialogu textů...

DIALOGISMUS a POLYFONIE

- typický pro román, ale také neoficiální promluvy a tzv. “sváteční bytí”
- KARNEVALIZACE JAZYKA
  - užívání “smíchových” forem
  - jeden z nejmóraznějšých projevů polyfonie
  - Francois Rabelais: *Gargantua a Pantagruel*

- hledání významu díla na jeho HRANICÍCH
  - kde přesahuje sebe sama (VS v jeho nitru = formalisté)
  - nutný vztah ke světu

GENEZE ROMÁNU JAKO ŽÁNROU

- de facto odmítnutí monogeneze
- r. vzniká polygenezí (dokonce i mimoliterární = karneval)
- teze o vzniku “shora” (epos) VS teze o vzniku “zdola”

BACHTINOVY OPOZICE

- oficiálnost X neoficiálnost
- monologičnost X dialogičnost
- kanoničnost X nekanoničnost
- nezpochybněnost X zpochybněnost
- stylová homogenita X hybridnost
- distanční X nedistanční